

Overweging 23 juni 2013

Tussen hoogmoed en deemoed

Lezingen: Jesaja 2, 10-17; Galaten 3, 23-29; Lucas 9, 18-24.

In de liturgie van de oud-katholieke kerk heet deze zondag "zondag van de zelfverloochening".

Zelfverloochening heeft in onze oren niet zo'n plezierige klank. "Jezelf wegcijferen" klinkt nog wel wat vertrouwder, maar boet duidelijk ook in aan status. De uitspraak in het evangelie: "wie mij wil navolgen, verloochene zichzelf" komt voor ons over als jezelf geweld aandoen. En wanneer gezegd wordt: "wie zijn leven verliest om mijnentwil", luisteren we al niet meer naar "zal het behouden". Er spreekt zo'n andere houding ten opzichte van het leven uit dan wij kennen.

We zijn gewend geraakt ons leven eerder te definiëren in rechten dan in plichten. Dat maakt het moeilijker om enige afstand tot jezelf te bewaren. We identificeren ons met wie we nu zijn en niet met wie we willen zijn, kunnen zijn of moeten zijn. We leven meer in de onmiddellijkheid en hebben moeite met wachten en uitstellen van behoeftebevrediging. Het moet nu gebeuren. We leven immers nu en yolo (you only live once).

Tegelijkertijd zien we ouders zich veel ontzeggen voor hun kinderen, zien we mensen zich inzetten voor hun buurt, zorg dragen voor hun ouders en naasten. We zien jonge mensen een gevangenisstraf riskeren voor de vrijheid van levenskeuze. We zien jonge mannen en vrouwen hun leven geven voor de toekomst van hun land. Zij doen dat omdat ze ergens in geloven en van iemand houden.

De nieuw-testamentische schrijvers zullen zeker anders in het leven hebben gestaan, maar dat hoeft niet te betekenen dat de lezingen voor ons geen waarde hebben.

Misschien moeten we wat verder kijken dan onze eerste reactie.

Wanneer we de lezingen in hun samenhang bezien, is het maar de vraag of het om zelfverloochening gaat en ook, als het daar wel om zou gaan of die zelfverloochening nu het doel van de navolging van Christus is, of dat het een middel is om tot de bedoeling van een christelijk leven te komen.

Het gebeurt niet altijd dat in de keuze van de lezingen voor een bepaalde zondag er zo'n mooie opbouw ontstaat als deze zondag het geval is. De eerste lezing staat in het teken van de hoogmoed, de evangelielezing eindigt met deemoedige zelveleze inzet. En daartussenin staat een en ander over wie en wat wij zijn en wie en wat Jezus is. De panelen van dit vierluik geven elkaar betekenis.

In de eerste lezing klinken vermanende woorden gericht tegen de hoogmoed die spreekwoordelijk ten val komt. Jesaja waarschuwt in een soort eindtjdsvisioen het volk dat denkt het zonder God te kunnen stellen. Hij fulmineert tegen loze deskundigen die van alles orakelen, tegen hen die zichzelf verrijken, tegen mensen die hun eigen prestaties verheerlijken en hen die bezittingen aan elkaar rijgen. Mensen, kortom, die vergeten waar zij hun voorspoed aan te danken hebben en waarvoor rijkdom eigenlijk bedoeld is. Niet om te houden, maar om te delen. Wie alles voor zichzelf wil houden zal het uiteindelijk verliezen. Zij hebben zich als het ware losgemaakt van God, los van hun bedoeling en los van de samenleving. Zonder de levende gemeenschap met God en de medemens is er geen leven mogelijk lijkt Jesaja te zeggen. Het is hoogmoedig om te denken dat je dat wel kunt. Je wordt maar mens in en door gemeenschap met anderen.

Omgekeerd geldt dat wanneer je je buiten de gemeenschap plaatst, je op een bepaalde manier ook ontmenselijkt. We leven niet als ik, we leven als ik en de ander, als wij, in meervoud.

Die gemeenschap wordt bij Jesaja niet alleen betekend door de onderlinge relaties die erin bestaan, maar ook en vooral door de relatie met God. God betekent de gemeenschap en normeert de relaties binnen die gemeenschap.

Die normerende betekenis van God voor de gemeenschap wordt vooral duidelijk in de wet. Paulus noemt de wet een oppasser, een bewaker. Hij vergelijkt de wet, de thora, in de Galatenbrief een beetje oneerbiedig met een gevangenisbewaarder, de bijbel als enkelband zeg maar. Hij geeft daarmee aan dat de wet beperkingen aan de vrijheid oplegt, grenzen aan het gedrag stelt. Daar is natuurlijk niets mis mee, integendeel. Paulus erkent wel degelijk de waarde van de wet die tot de komst van Christus, zoals hij zegt, een oppasser is geweest. We moeten dit niet antisemitisch verstaan. Paulus was een volbloed Jood en de christus is een Joodse verlosser. Paulus zegt alleen maar: "wanneer de Messias is gekomen, is de tijd van de wet voorbij".

De wet is dan immers vervuld evenals de belofte. De geloofsgemeenschap wordt niet langer door de wet bepaald, maar door het geloof in Christus, de Messias. Niet de wet verlost, maar Christus door het geloof. De verschillende identiteiten, man-vrouw, joodheiden, slaaf-vrije, vinden hun nieuwe geloofsidentiteit in Christus. Het geloof in Christus is tegelijk ook het geloof in de genade, de liefde die in Christus wordt geopenbaard. Het is uiteindelijk de liefde die de gemeenschap normeert.

En onze religieuze identiteit ervaren we alleen maar als lidmaat van die gemeenschap. In Christus verbonden met anderen worden we wie we als Christen mogen zijn. Kinderen van God en erfgenamen van de belofte.

Het lijkt me vanzelfsprekend dat die positie ook verplichtingen met zich mee brengt. Als kind van God dienen we ons op een bepaalde wijze te gedragen om ook als zodanig kenbaar te zijn. Weliswaar niet onder het opzicht van de wet levend, maar ook niet zonder regel.

Het komt daarbij aan op de erkenning en de belijdenis van Hem in wie God's liefde zo zichtbaar is geworden dat Hij als de Messias is geïdentificeerd. In relatie tot Jezus hebben wij allen die vraag te beantwoorden die Jezus aan zijn leerlingen stelt: "Wie zeggen jullie dat ik ben?" De kerk, bij monde en in de figuur van Simon Petrus, zegt daarop: "de gezalfde van God". En heel het volk zegge *Amen*, zeg ik er dan maar bij. Om bij die gemeenschap van Christus te horen is de persoonlijke beaming van deze belijdenis van belang. Zonder die persoonlijke belijdenis van ieder lid kan het immers geen normatieve betekenis hebben en ook geen identiteit scheppen. Met deze belijdenis krijgen wij allen Christus als achternaam. Of, zoals Paulus het zegt: "allen tezamen zijt ge één in Christus Jezus". Met andere woorden, in ons samen wordt Jezus zichtbaar. Niet wanneer we individualistisch bezig zijn of verdeeld.

Dat wat wij zijn laat zich niet binnen het individu definiëren. Wij bestaan niet geïsoleerd en we worden niet wie we zijn op ons eentje. Als christenen vormen wij samen het lichaam van Christus, levend door zijn geest. Daarom kan er ook staan: "wie zijn leven wil behouden, zal het verliezen". Ik lees dat als: wie zijn leven vast wil houden, voor zichzelf wil houden, zal merken dat hij niet aan leven toe komt, zal zijn leven zien wegsijpelen.

In zijn toelichting op vers 1 van psalm 131 benadrukt Augustinus hoe belangrijk het is om je plaats in de gemeenschap in te nemen. Niet meer en niet minder. Niet boven of

onder de ander, maar de jou toekomstige plaats. Die plaats is belangrijk voor het geheel en kan niet door een ander vervangen worden.

De versregel luidt: *Heer, ik draag mijn hart niet hoog. Mijn ogen steken niet van trots; Ik ben niet uit op grootse daden die mijn krachten te boven te gaan.* Augustinus gebruikt de vergelijking van het lichaam uit de eerste Korinthebrief. Hij zegt: het is belachelijk dat het oog tegen het oor zou zeggen dat hij minder is omdat hij niet kan zien. In het lichaam is het zo dat het oog hoort door het oor en het oor ziet door het oog. En zo ook de andere delen van het lichaam. Zo kan het oor alleen maar het oor zijn wanneer hij geen oog wil zijn en wanneer hij deel uitmaakt van het levende lichaam. Wanneer het dat niet doet, verliest het niet alleen zijn vermogen, maar ook al het andere.

In het lichaam van Christus, de gemeenschap van christenen is ieder lid nodig. Alleen samen kunnen we die gemeenschap daadwerkelijk vormen, onder de norm van de liefde. Dat kunnen we alleen waarmaken wanneer we ons daarvoor met ons leven inzetten. Waarom we dat zouden doen? Omdat we erin geloven. Geloven dat we alleen maar kunnen worden wie we zijn wanneer we ons leven in dienst stellen van de liefde die is in Christus Jezus. Zonder dat zijn we niet.

Voor sommigen zou het kunnen lijken dat we dan ons eigen leven veronachtzamen of verloochenen. En dat is ook zo voorzover het ons particuliere leven betreft. Maar dat waar we ons leven voor inzetten is zo groot en groots dat we daar niet kleiner van worden, maar groter. Daarin verliezen we onszelf niet, we vinden onszelf erdoor. Je levert een ik-leven in om er een wij-leven voor te ontvangen. Namelijk als lid van een door Gods liefde betekende gemeenschap.

Het bewustzijn deel uit te maken van die liefdesgemeenschap is niet de vrucht van verloochening, maar van zelfgave. In die zelfgave vinden we de vrijheid van de kinderen Gods. De vrijheid om te leven naar de maat van de liefde. Dat is iets om trots op te zijn. Niet in de zin van hoogmoed, want die is liefdeloos, maar als het fiere bewustzijn van de plaats die je mag innemen in het samenstel van de mensengemeenschap. Amen.